OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Tiina Turunen

22.5.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta (HE 47/2025 vp)

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Esityksen tausta

Esityksen taustalla on Euroopan unionin neuvoston puitepäätös (2008/913/YOS) rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin (jäljempänä ”puitepäätös”). Puitepäätöksen mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että vakavien kansainvälisten rikosten, kuten holokaustin, julkinen puolustelu, kieltäminen ja vakava vähätteleminen säädetään rangaistavaksi. Euroopan komissio on käynnistänyt Suomea vastaan rikkomusmenettelyn puitepäätöksen täytäntöönpanosta muun muassa siksi, että puitepäätöksessä tarkoitettu joukkotuhonnan ja muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kieltäminen on Suomen rikoslainsäädännössä puutteellisesti kriminalisoitu.

Esitys perustuu lisäksi valtioneuvoston eduskunnalle antamaan tiedonantoon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa (VNT 2/2023 vp). Tiedonannon mukaan kriminalisoidaan holokaustin kielto (18 kohta). Lisäksi esityksen tausta liittyy Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 1 lisäpöytäkirjan määräyksiin

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

ja erityisesti sen 6 artiklaan, joka sisältää nimenomaisen määräyksen joukkotuhonnan tai ihmisyyttä vastaan tehdyn rikoksen kieltämisen kriminalisoinnista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2025.

2. Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Esityksen mukaan rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan lukuun lisättäisiin vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä koskeva rangaistussäännös. Tähän rikokseen syyllistyisi se, joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa säännöksessä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä. Rikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä. Rikoksesta voitaisiin tuomita rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Tähän mennessä esimerkiksi holokaustin kiistäminen on voinut tulla rangaistavaksi kiihottamisena kansanryhmää vastaan. Erityinen rangaistussäännös vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä on kuitenkin tarpeen, jotta oikeustila olisi tältä osin mahdollisimman selkeä ja puitepäätöksen velvoitteet toteutuisivat kansallisessa sääntelyssä mahdollisimman hyvin.

Vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen olisi viestin sisältöön liittyvä rangaistava teko kuten kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai kunnianloukkaus. Vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä koskeva säännös olisi näihin rangaistussäännöksiin nähden erityinen rangaistussäännös, joka koskisi vain tiettyä, tarkoin rajattua tilannetta.

Säännöksessä rajattaisiin rangaistavuuden alaa sananvapauden turvaamiseksi puitepäätöksen sallimilla tavoilla. Rangaistavaa olisi ensinnäkin pelkästään sellaisten vakavien kansainvälisten rikosten kieltäminen, puolustelu ja vakava vähätteleminen, jotka tunnustettu kansainvälinen tuomioistuin on lainvoimaisesti todennut tapahtuneiksi. Kansainvälisellä tuomioistuimella tarkoitettaisiin nimenomaisesti tuomioistuimia, joilla on toimivalta rikosoikeudellista vastuuta koskevissa asioissa. Tämä ilmenisi pykälätekstistä siten, että siinä viitattaisiin kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisesti toteamiin lueteltuihin rikoksiin. Säännöksen soveltamisalaan eivät siten kuuluisi sellaiset kansainväliset tuomioistuimet, jotka käsittelevät vain esimerkiksi valtiovastuu- tai riita-asioita, vaikka näillä asioilla

olisikin yhtymäkohtia vakaviin kansainvälisiin rikoksiin. Kansainvälisen tuomioistuimen on tullut lainvoimaisesti todeta jonkun syyllistyneen rikosoikeudellisesti rangaistavaan vakavaan kansainväliseen rikokseen, jotta rikos kuuluisi säännöksen soveltamisalaan.

Lisäksi kysymykseen tulisivat vain sellaiset kansainväliset tuomioistuimet, joiden toimivallan Suomi tunnustaa. Näin ollen mikä tahansa esimerkiksi monenkeskisellä sopimuksella perustettava kansainvälinen tuomioistuin ei olisi säännöksessä tarkoitettu tuomioistuin, vaan lisäksi edellytettäisiin sitä, että Suomi tunnustaa sen toimivaltaiseksi käsittelemään rikosvastuuta koskevia asioita.

Lisäksi rangaistussäännös koskisi ainoastaan tekoja, jotka suoritetaan tavalla, joka on omiaan häiritsemään yleistä järjestystä. Yleistä järjestystä häiritsevältä teolta vaaditaan tiettyä vakavuuden astetta. Näin ollen mikä tahansa internetissä tai sosiaalisessa mediassa esiintyvä asiattomuuksien huutelu ei vielä välttämättä täytä kysymyksessä olevaa rikostunnusmerkkiä, ellei se ole vakavuudeltaan sellaista, että se tyypillisesti eli objektiivisesti arvioiden aiheuttaa pahennusta, mielipahaa tai ärtymystä laajemmankin yleisön kuin vain sen henkilön tai niiden henkilöiden keskuudessa, joita se suoraan koskee. Rangaistavuuden rajaamisella näin tarkennettaisiin tunnusmerkistöä ja turvattaisiin sananvapautta.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että teko on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan kansanryhmää tai sen jäsentä kohtaan. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitetulla rikoksella ei tyypillisesti olisi asianomistajaa. Yksittäisellä henkilöllä voisi kuitenkin olla rikoksen asianomistajan asema, jos vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen toteutettaisiin tavalla, joka olisi omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan häntä itseään kohtaan. Asianomistaja-asemaa ei kuitenkaan syntyisi esimerkiksi jokaiselle ryhmän jäsenelle sillä perusteella, että joku kieltäisi kokonaiseen ryhmään kohdistuneen vakavan kansainvälisen rikoksen tavalla, joka olisi omiaan yllyttämään vihaan kyseistä ryhmää kohtaan.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotuksessa on kysymys ennen muuta oikeustilan selkeyttämisestä sekä siitä, että lainsäädäntö saatetaan vastaamaan riittävän yksiselitteisesti puitepäätöksen vaatimuksia.

Ehdotetun uuden säännöksen soveltamisalaan kuuluvia rikoksia arvioidaan tilastojen perusteella tulevan tutkittavaksi ja syyteharkintaan harvoin. Näin ollen säännöksellä ei arvioida olevan julkistaloudellisia vaikutuksia poliisin tai oikeuslaitoksen toimintaan.

Ehdotetun säännöksen voidaan kuitenkin arvioida edellyttävän jonkin verran poliisien, syyttäjien ja tuomareiden kouluttamista. Koulutus on toteutettavissa viharikoksiin liittyvän nykyisen koulutuksen ja nykyisten toimintamäärärahojen puitteissa.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta rikosten määrään, koska Suomessa tällaiset teot ovat jo pääosin rangaistavia eikä niitä arvioida esiintyvän usein.

Ehdotettu säännös selventää vallitsevaa oikeustilaa osoittamalla yksiselitteisemmin joukkotuhonnan ja eräiden muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen rangaistavuuden. Tämän arvioidaan jossain määrin vahvistavan oikeusvarmuutta yksilöiden näkökulmasta, helpottavan ja tehostavan viranomaisten rikosten tutkintaa, syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä sekä ehkäisevän säännöksessä tarkoitettua rangaistavaa toimintaa. Vihapuheen ehkäisyllä voi olla merkittäviä ja moninaisia myönteisiä vaikutuksia sen kohteena olevien arkeen.